

Posudek vedoucího PhD. - disertace

Jakub Machek, Pražský ilustrovaný kurýr. Masový tisk jako obraz světa obyčejných lidí. UK FF, Ústav hospodářských sociálních dějin 2012, 256 s. strojopisu.

Panu Jakubu Machkovi jsem před léty navrhl badatelský námět Pražského ilustrovaného kurýru ke zpracování ve svém výběrovém semináři, kde napsal též první text o této problematice. V mém diplomovém semináři si pak zvolil jako téma své diplomové práce problematiku literární konstrukce sociálních utopií.¹ Již tehdy prokázal svou schopnost napadit rozvíjet neotřelá témata na poli kulturně orientovaných sociálních dějin. K tématu Pražského ilustrovaného kurýru se pak vrátil v rámci svého doktorandského studia (2004 – 2012) v Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK, jež absolvoval pod mým vedením. Bylo to v době, kdy jej zvláště zaujala problematika masové kultury, která u nás byla zpracovávána dosud převážně jen v kontextu dějin moderní žurnalistiky.

K Machkově strukturaci zvoleného badatelského problému výrazně přispělo několik okolností. V první řadě to byl jeho hluboký zájem o věc, dále šlo o diskuse, jež jsme na dané téma vedli. Zejména pak šlo o diskusi nad výchozími tezemi jeho disertace, jež proběhla v rámci doktorandského semináře, který Ústav hospodářských sociálních dějin již po řadu let pořádá. Právě tam se ukázalo, že původní přístup k věci bude nutné zařadit do širších komparativních souvislostí, tj. provést srovnání alespoň s některými podobnými novinami v kulturním prostoru střední Evropy. Ještě větší vliv na Machkovu konceptualizaci tématu měly jeho studijní pobyty v USA (2006/7) a Velké Británii (2002/3, 2011/12), kde se postupně seznámil s badatelskými přístupy umožňujícími pochopit fenomén vzniku a rozvoje moderní masové kultury v expandujícím velkoměstském sociálním prostředí. Jeho studijní pobyt ve Vídni (2011) pak přispěl především k rozšíření pramenné báze disertace.

Kolega Machek tak získal v zahraničí metodologické inspirace, jež na FF UK vysoce přesahují běžné zvyklosti doktorandského studia. S tématem masové kultury vystoupil též na kolokviích či konferencích v Nottinghamu (2012), Olomouci (2011), Brně (2008), Ostravě (2008) aj. Patřil také k iniciátorům a organizátorům velké konference mladší generace historiků na téma Populární kultura a česká identita (Česká Třebová, 2011). Podobnou problematiku uplatnil též v svých výběrových přednáškách, jež buď sám nebo se svými kolegy, které k tomuto účelu zorganizoval, prezentoval v Ústavu hospodářských a sociálních

¹ Jakub Machek, Bájecné světy. Budoucnost a současnost v české meziválečné utopické (a sci-fi) literatuře. DP, FF UK 2004.

dějín a jiných ústavech FF UK. V letech 2007/8 byl hlavním řešitelem grantu GAUK 97007 – Masový tisk jako obraz světa obyčejných lidí.

Z těchto charakteristik jasně vyplývá, že jde o doktoranda, který je organizačně schopný a iniciativní. Četné studijní pobyty v zahraničí a další Machkovy aktivity ovšem poněkud limitovaly čas, který si na sepsání své PhD. – disertace vymezil. Její text rozdělil do pěti hlavních kapitol. Po výkladu svých konceptuálních inspirací a konstrukcí pojmu populární kultura, nižší společenské vrstvy, modernizační tlak na jejich mentální výbavu ad., přešel k vlastní analýze zvolené problematiky. Ta je soustředěna v kapitolách Illustrovaný kurýr a pražský novinový trh (s. 84 ann.) a Pražští čtenáři senzačních zpráv (s. 175 ann.). Autor přitom v hojné míře využívá kvantitativní charakteristiky (viz četné tabulky a grafy), nápaditého rozboru komunikačních aspektů novinových ilustrací s důrazem na ty titulní a srovnává pražského Kurýra jak s jinými českými novinami, tak i s rakouským listem Illustrierte Kronen – Zeitung a krakovským periodikem Wiek Nowy (s. 151 ann). Z těchto i jiných pasáží těží pan Machek v závěru své disertace (s. 232 ann). V něm se mu podařilo specifikovat kulturně a sociálně čtenáře pražského Illustrovaného kurýru jako „obyčejné“ příslušníky nižších středních vrstev, kteří mají své specifické kulturní potřeby, nemají důvod číst socialisticky profilované noviny a libují si v senzacích. Na této kulturní bázi jsou potom oslovováni agitací z českých nacionálních pozic.

Otevřenou otázkou ovšem zůstává, nakolik by tyto závěry potvrdila důslednější sémiotická analýza základních kulturních segmentů, jež jsou využívány k symbolické komunikaci mezi tímto tiskovým médiem a jeho čtenáři. V nich bych totiž v českém prostředí předpokládal výraznější roli vazby na „morytátové“ kulturní archetypy původně venkovského obyvatelstva, jež žije ve velkém městě v první, maximálně druhé generaci. Závěrem konstatuji, že celková kvalita PhD. – disertace Jakuba Machka mě vede k tomu, že ji rád doporučuji k úspěšné obhajobě.

25. 8. 2012

Prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.